

PARSHAT EIKEV 2019 – SOURCE SHEET

www.rabbidunner.com

1. DEVARIM 7:12-13

וְהָיָה עִקֵב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשָׁפָטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ. וְאַהֲבָךָ וּבְרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וַיְבָרֶךְ פְּרִי בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ שֶׁגֵר אֲלֵפֶיךָ וַעֲשִׂיתָרְתָּ צִאֲנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ לָתֵת לְךָ.

And it will be, because you will heed these ordinances, and keep them and perform them, that God your God will keep for you the covenant and the kindness that He swore to your forefathers. And He will love you and bless you and multiply you; He will bless the fruit of your womb and the fruit of your soil; your grain, your wine, and your oil; the offspring of your cattle and the choice of your flocks; in the land which He swore to your forefathers to give you.

2. RASHI (MIDRASH TANCHUMA) – EIKEV MEANS “HEEL”

וְהָיָה עִקֵב תִּשְׁמָעוּן. אִם הַמְצֹוֹת קְלוֹת שְׂאָדָם דָּשׁ בְּעֵקֶבְךָ תִּשְׁמָעוּן. וּשְׁמַר ה' וְגו'. יִשְׁמַר לְךָ הַבְּטָחָתוֹ

VEHAYA EIKEV TISHME'UN: [The Hebrew text may be translated as: “if you will hear the heel”] if you will listen to even the lighter commands, which a person might tread on with his heels (namely — the kind that most people are inclined to treat lightly) ... then God your God will keep for you... His commitment.

3. NESIVOS SHOLOM – THE “EIKEV” SIMILE EXPLORED

זה שאמר הכתוב (תהלים מ"ט) "למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני". היה דוד מתירא מיום הדין ואומר, 'רבש"ע: איני מתירא ממצוות החמורות שבתורה שהן חמורות. ממה אני מתירא? מן המצוות הקלות ... שבני אדם משליכין אֶתְּן תַּחַת עִקְבֵיהֶן'. ויש לבאר מהו הלשון מצוות קלות שאדם דש בעקביו? שהיה צריך לומר שאדם מזלזל בהם, ומדוע נכתבו מצוות אלו בתורה בלשון "עקב"? עוד יש לבאר במשמעות הברכה שנאמרה כאן "ואהבך וברכך", שלא מצינו סוג ברכה כזו בשאר מקומות, וכמו בפרשת "אם בחקותי תלכו" וגו' שהברכה היא "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה", וכמו כן בפרשת "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי" וגו' "ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש" וגו', שהם כולם הבטחות בענינים גשמיים. ואילו כאן השכר הוא "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד ואהבך וברכך", היינו ששכרך יהיה בזה שיאהב אותך הקב"ה.

וי"ל בזה ע"ד מאמר הרה"ק מרוזין זי"ע: "והיה עקב תשמעון", והיה הוא לשון שמחה, וכן הר"ת של ויהייה הוא ישמחו הישמים ויתגל ה'ארץ. עקב, מורה על דורות האחרונים של עקבתא דמשיחא, כי נשמות ישראל הם קומה שלמה, וכמו שבקומת האדם יש ראש גוף ורגלים, כמו כן הוא בנשמות ישראל. דהנה הראש יש בו ראייה ושמיעה מוחשית וגם ראייה ושמיעה שכלית. והגוף יש בו משכן הלב, שאין בו ראייה ושמיעה מוחשית אבל יש בו ראייה ושמיעה שכלית ... אך הרגלים אין שייך בהם בכלל ראייה ושמיעה לא מוחשית ולא שכלית. וכמ"כ הוא בנשמות הדורות, שהדורות הקדומים היו נשמותיהם בבחינת ראש שהיה בהם ראייה ושמיעה בבחינת "תא חזי ותא שמע", שראו אלקות ושמעו את דבר ה'. והדורות המאוחרים יותר היו בבחינת הגוף, לב שומע, שכבר לא היה אצלם ראייה ממש, אבל היו בבחינת "תא שמע" בראיה ושמיעה שכלית. אך הדורות האחרונים הם בבחינת רגלים שאינם רואים ואינם שומעים, וברגלים עצמם החלק הנמוך ביותר הוא העקב, שהם הדורות של עקבתא דמשיחא שההסתר גדול בהם כ"כ שאין רואים ואין שומעים כלום. וכל מה שיש

להם הוא רק כח האמונה, שאפילו בעקבתא דמשיחא, שההסתר רב בו ביותר, בכל זאת ישראל מאמינים באמונה שלמה. וזהו פי' "והיה עקב תשמעון", שהוא שמחה למעלה לפניו ית"ש "וישמחו השמים ותגל הארץ", כאשר עקב תשמעון, שאף בדורות של קץ וסוף הגלות, בזמן עקבתא דעקבתא דמשיחא שההסתר גדול כ"כ עד שאין רואים ואין שומעים, עכ"ז תשמעון בכח האמונה. ומבואר לפי"ז השכר של "ואהבך וברכך", שהוא מדה כנגד מדה. כי הנה דרגת האמונה הזאת של הדורות האלו האחרונים מורה על גודל אהבת ה', שאף מתוך ההסתר שאין רואים ואין שומעים מאמינים באמונה שלמה, וע"כ בשכר גודל אהבת ה' שיש בהם זוכים שמתעוררת אהבת הקב"ה עליהם, "ואהבך וברכך".

עוד יש לומר ... דהנה באדם ... ישנם ג' החלקים, מדות המח מדות הלב ומדות האברים. בחלק המח נכללים כל הדעות וההשקפות שבאדם. בחלק הלב נכללים התשוקות והרצונות. וחלק האברים התחתונים עד העקב הוא מדור התאוות. והשלמות של איש יהודי היא כאשר יהדותו חדורה בקומה שלימה בתחתיים שניים ושלישיים ... וזה פי' "והיה עקב תשמעון" -- עקב מרומז לעקבים שהם סוף הגוף, והיינו שהשמיעה תהא חדורה בו עד העקב ... ועל זה נאמר והיה לשון שמחה, וכן הר"ת "ישמחו הישמים ויתגל ה'ארץ, שהשמחה הגדולה ביותר למעלה היא כאשר עקב תשמעון, שלא רק שהמח והלב שומעים את דבר ה' אלא השמיעה חדורה אף באברים הגשמיים ומגיעה עד לעקב שהוא סוף הגוף.

וכמו דאיתא בבאר מים חיים בביאור הענין מה שבכל הענינים הגשמיים אכילה שתיה שינה הליכה וכו', בכולם יש אותיות י"ה, ואילו בעניני עבודת ה', עבודה מצוה קדושה תורה, יש אותיות ו"ה, ולכאורה היה צריך להיות להיפך שהרי י"ה היא מדריגה גדולה יותר מו"ה? אכן תכלית רצון ה' שיהודי יחדיר את אור האלוקות אף בתוך הענינים הגשמיים כאכילה שתיה שינה והליכה וכדומה. וענין זה גבוה עוד יותר מעניני עבודה קדושה ותורה. ולכך והיה עקב תשמעון, השמחה הגדולה ביותר למעלה היא כאשר עקב תשמעון, שיהודי מתקן את כל האברים עד העקב שהוא סוף הגוף.... וזה עיקר העבודה, ולכך מזה נתיירא דוד המלך שמהעוונות שבמח ובלב לא היה ירא כ"כ כי אם מעוון עקבי שהוא ואמר למה אירא בימי רע עוון עקבי יסובני. עיקר המבחן של איש יהודי

והנה הדרך לעורר את האברים ולהחדיר בהם את הרגשת אור האלקות הוא ע"י מדת היראה. שאילו לעורר את המח והלב אפשר ג"כ ע"י אהבת ה', אבל לעורר את האברים אי אפשר אלא ע"י יראת ה'. ובמדת היראה ישנם כמה דרגות שכל אחד ואחד משיג בה כפי ערכו. יש בפשטות יראת העונש לידע דאית דין ואית דיין שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, וכח היראה הזו עוצר ומונע איש יהודי מהתאוות הגרועות ביותר... מדת היראה עומדת לאדם במצבים הגרועים ביותר, שגם אצל יהודי שאוחז במדרגות גבוהות ישנם לפעמים מצבים שפחז עליו יצרו ומאבד כל חושיו ... ואז העצה היא רק ע"י מדת היראה... ועוד יש יראת החטא, שאינו מתיירא מהעונש אלא בעיקר הוא ירא מהחטא עצמו, מה שע"י החטא יתרחק ח"ו מהשי"ת ... אך כללו של דבר הוא שבכדי להחדיר אור אלקות בכל האברים עד העקב הדרך היא ע"י יראת ה'.

עוד יש לומר ... דהנה באדם ... ישנם ג' החלקים, מדות המח מדות הלב ומדות האברים. בחלק המח נכללים כל הדעות וההשקפות שבאדם. בחלק הלב נכללים התשוקות והרצונות. וחלק האברים התחתונים עד העקב הוא מדור התאוות. והשלמות של איש יהודי היא כאשר יהדותו חדורה בקומה שלימה בתחתיים שניים ושלישיים ... וזה פי' "והיה עקב תשמעון" -- עקב מרומז לעקבים שהם סוף הגוף, והיינו שהשמיעה תהא חדורה בו עד העקב ... ועל זה נאמר והיה לשון שמחה, וכן הר"ת "ישמחו הישמים ויתגל ה'ארץ, שהשמחה הגדולה ביותר למעלה היא כאשר עקב תשמעון, שלא רק שהמח והלב שומעים את דבר ה' אלא השמיעה חדורה אף באברים הגשמיים ומגיעה עד לעקב שהוא סוף הגוף.

וכמו דאיתא בבאר מים חיים בביאור הענין מה שבכל הענינים הגשמיים אכילה שתיה שינה הליכה וכו', בכולם יש אותיות י"ה, ואילו בעניני עבודת ה', עבודה מצוה קדושה תורה, יש אותיות ו"ה, ולכאורה היה צריך להיות להיפך שהרי י"ה היא מדריגה גדולה יותר מו"ה? אכן תכלית רצון ה' שיהודי יחדיר את אור האלוקות אף בתוך הענינים הגשמיים כאכילה שתיה שינה והליכה וכדומה. וענין זה גבוה עוד יותר מעניני

עבודה קדושה ותורה. ולכך והיה עקב תשמעון, השמחה הגדולה ביותר למעלה היא כאשר עקב תשמעון, שיהודי מתקן את כל האברים עד העקב שהוא סוף הגוף.... וזה עיקר העבודה, ולכך מזה נתיירא דוד המלך גודל השמחה למעלה אם עקב תשמעון, אם יהודי מקדש עצמו ואמר למה אירא בימי רע עוון עקבי יסובני במותר, כי זה נובע מרוב אהבת ה', שאף שאין זו עבירה אבל מאחר שהגוף נהנה הוא ירא מהנרן מפריד אלון פן יתרחק מהשי"ת, וכאשר יהודי מגלה אהבתו להשי"ת הר"ז מעורר שמחה למעלה.

וזהו הלשון מצוות שאדם דש בעקביו, דכאמור יש באדם ג' חלקים, תחתיים שניים ושלישיים, ועקב מורה על חלק האברים מדור התאוות, שיש בזה איסור והיתר, וכאן רמזה התורה על חלק ההיתר, עק"ב תשמעון, שלא רק מאיסור ישמור עצמו אלא קדש עצמך במותר, וזה מיקרי מצוות שאדם דש בעקביו. ומרומז במש"נ בקללת הנחש, שאמר לו הקב"ה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, כלומר בחלקים העליונים בחי' ראש תהיה יד האדם על העליונה, אך ואתה תשופנו עקב, בענין קדש עצמך במותר האברים אתה תשופנו, בזה יד היצה"ר על העליונה, שכאן הוא לוכד את האדם ברשתו. ויש לפרש עוד דהוא ישופך ראש היינו בעניני איסור, שמבין בראשו ובשכלו שאסור לעבור עליהם ויש לו גדר ומעצור, ויד האדם על העליונה. אך ואתה תשופנו עקב, בענינים של קדש עצמך במותר, שאינם אסורים ואין מה שיגדור בעדו, בזה תהיה ידך על העליונה. ובזה מבואר היטב ענין מצוות קלות שאדם דש בעקביו, שלכאורה צ"ב מה שייך בכלל במצוות קלות וחמורות, שעצם הדבר שהקב"ה צוה נעשית בזה המצוה חמורה. אלא הכוונה במצוות קלות על אותם הענינים שאין בהם שום איסור שאדם דש בעקביו, והיינו הענינים של קדש עצמך במותר.

ועל זה אמר דוד המלך ע"ה למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, ממצוות חמורות שבתורה איני ירא שאני קיימתים, אבל ממצוות קלות שאדם דש בעקביו אני מתיירא, היינו שאינו מתיירא מעניני איסור כי אם מעוון עקב"י, עניני קדש עצמך ב'מותר, מהם היה מתיירא. ואף שהוא היתר ואינו עבירה קרא לו עוון כי בעיני דוד המלך זה נחשב לעוון.

וכיון שענין קדש עצמך במותר מורה ומוכיח על אהבת ה', ע"כ בשכר והיה עקב תשמעון נאמר ואהבך, כי הנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה, ואם יהודי מקדש עצמו במותר שעושה זאת רק מתוך גודל אהבתו את השי"ת, ומוסר הנאותיו המותרות להשי"ת מתוך שרוצה לעשות נחת רוח לפניו ית"ש, בשכר זאת ואהבך, מתעוררת אהבת ה' אליו. ולכן רק כאן נאמרה הבטחת ואהבך, מדה כנגד מדה.

4. MISHNA AVOT 2:1

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוה. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה - דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

5. R. YISRAEL LIPSCHUTZ – YACHIN

קלה כבחמורה: כמו שהזהרתיך לעשות כל מצוה באופן נאה ומתקבל, כ"כ אזהירך שכל מצוה שהיא קלה לעשות בלי טורח וחסרון כיס, או ששכרה או ענשה קל, תהיה זהיר לעשותה בשמחה כאילו היתה חמורה מאד ושכרה רב: שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוה: דהחילוק בין שכר ועונש שבין מצוה למצוה, אינו ברבוי ומיעוט לבד, כ"א יש עוד חילוק ביניהן באיכות דכל מצוה תתן השלמה אחרת לנפש. דצרכי הנפש הם כצרכי הגוף, דהיין והזהב חשובים יותר, והלחם והברזל נצרכים יותר. כ"כ יש מצוות ששכרו רם ונישא. ויש שאינן מנושאים ורמים כל כך, אבל נצרכים יותר למעלות תחתוניות של הנפש. ולכן העלים הקב"ה מלהודיע שכרו, כדי שירדוף אחר כולו, שכולו צריכים לו: